

**Térey Gábor múzeumszervező
és tudományos tevékenysége a Régi Képtár élén (1896-1926)**

PhD disszertáció tézisei

Radványi Orsolya

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Művészettörténet Doktori Iskola

2008

A Szépművészeti Múzeum 2006-ban ünnepelte megnyitásának százéves jubileumát, a művészettörténész szakma azonban mindmáig adós egy, az intézmény száz–száztíz éves történetét feldolgozó kézikönyv megírásával. Bár az ötvenéves évfordulóra készült kötet szellemisége, hangsúlyai annak a korszaknak a gondolkodásmódját képviselik, kétségtelen, hogy szerzői a múzeum történetének átfogó és alapos bemutatására törekedtek. A könyv ma is alapvető forrásnak számító összegzés, de a megírása óta eltelt félszáz év változásai, a gyűjteményrészek gyarapodása elengedhetetlenné teszik a kiegészítéseket és az egyes fejezetek újragondolását.

Az új múzeumtörténeti kutatások első lépése volt Pulszky Károlynak, az Országos Képtár vezetőjének tevékenységét tisztázó kiállítás 1988-ban, ezt a múzeum építőjének, Schickedanz Albert életművének összefoglalása követte. A Szépművészeti Múzeum megalapításában tevőleges szerepet vállaló személyiségek szakmai szerepének bemutatásán túl a kiállítások rendezőinek az is kifejezett szándékuk volt, hogy történeti igazságot szolgáltatassanak a méltatlanul elfeledett elődöknek, és egyúttal áttekintést nyújtsanak a századforduló meghatározó kultúrpolitikai eseményeiről. Hasonló léptékű összegző munka készítésére azóta sem vállalkoztak a múzeum munkatársai, és sajnos a jubileum alkalmából sem valósult meg az intézmény 100 éves történetét áttekintő kötet kiadása.

A Pulszky Károly munkáját 1896-tól folytató dr. Térey Gábor életéről, tudományos munkájáról és a múzeumban kifejtett tevékenységéről megfélekezett az utókor, pedig alakja és működése alapvető jelentőségű az új intézmény elindítása szempontjából. Térey munkásságának a szakmai köztudatból való tudatos kitörlése, szándékos elhallgatása eredményezi, hogy ma életének legfontosabb momentumai sem közismertek, a lexikonokban még életrajzi adatai is helytelenül szerepelnek. Pedig a fennmaradt dokumentumok, kortárs beszámolók és nem utolsósorban publikációinak sora mutatja, hogy a 20. század elején a magyar kulturális élet egyik meghatározó alakja volt. Disszertációm alapja a Régi Képtár első

igazgatójának működését feltáró, a jubileum alkalmából 2006-ban megjelent monográfiám, amely múzeumtörténeti dokumentáció, s egyben a tudós közel harmincéves munkássága előtti tiszteletadás kívánt lenni.

Térey Gábor (1864-1927) a Habsburg-magyar kiegyezés korában született korosztályhoz tartozott, ahhoz a generációhoz, amely a századfordulón a nemzet gazdasági-társadalmi-kulturális átalakulását irányította. A család története tükrözi a 19. századi magyar történelmet: az apai ágon német, anyai ágon angol származású család a Partiumban telepedett le, és ott vált monarchia-beli magyarrá. Az egyetlen fiút a legjobb iskolákban neveltették szülei, ehhez a széles látókörű édesapa személyes kapcsolatai teremtették meg a szellemi környezetet, prosperáló agrár-ipari vállalkozása pedig az anyagi alapot. Magyarországon az 1880-as években a bölcsészeti oktatás még gyermekcipőben járt, alapos művészettörténeti képzést csak nagy anyagi áldozatok árán, kizárólag nyugat-európai egyetemeken lehetett szerezni. E kényszerű helyzet Térey hasznára vált, hiszen így kerülhetett kapcsolatba a bázeli egyetemen Jacob Burckhardttal, a korszak legkiemelkedőbb szellemi alakjával, akinek korszakváltó híres előadásait hallgathatta. A nagy tekintélyű tudós szakmai alázata, a kor szellemiségét jóval meghaladó modern gondolkodása a fiatal kutatónak követendő példát jelentett. Kettejük őszinte mester-tanítványi barátságának lehetünk tanúi a fennmaradt levelezés olvasásakor, amely révén betekinthetünk Térey életének az 1892 és 1894 közé eső strasbourgi időszakába is. Ekkor jelentek meg Albrecht Dürerrel és kortársaival foglalkozó első könyvei és cikkei, valamint doktori értekezése Hans Baldung Grienről. Strasbourgnak sokat köszönhetett, hiszen a város ösztöndíja biztosított megélhetést családjá számára, és kutatásai során itt került ismeretségbe a német művészettörténész szakma legbefolyásosabb képviselőivel is. Életét az egyetemi oktatásnak akarta szentelni, katedráért folyamodott a tübingeni egyetemen, de végül a Freiburg am Breisgau-i bölcsészeti fakultáson szerzett habilitációt és magántanári állást 1895-ben. Itt három éven át az itáliai,

flamand és északi művészet, valamint a német építészet és szobrászat történetéről adott elő. 1896 őszén kapta a megtisztelő felkérést Budapesről az Országos Képtár metszetanyagának rendezésére, melyet örömmel el is fogadott.

Térey Gábornak az Országos Képtárhoz történt kinevezése Wlassics Gyula miniszterségének idejére esett. Az Országgyűlés 1896-ban elhatározta a Szépművészeti Múzeum megalapítását az Országos Képtár és a Nemzeti Múzeum képzőművészeti anyagának egyesítésével, az új múzeum gyarapítását pedig Pulszky Károlyra bízta. A művelt, kellő gyakorlattal és jó műkereskedői kapcsolatokkal rendelkező szakember vásárlásainak köszönhetően hatalmas mennyiségű régi festménnyel gazdagodott az intézmény. A nagyvonalúan kezelt pénzügyi elszámolások következtében kialakult zavaros helyzet miatt a miniszter vizsgálatot rendelt el, melynek idejére a vásárlásokat személyes felügyelete alá vonta, Pulszky helyére pedig a jogász végzettségű Kammerer Ernő országgyűlési képviselőt nevezte ki kormánybiztosi rangban. Mivel Kammerer nem rendelkezett művészettörténeti képzettséggel, fontos volt számára, hogy mielőbb megfelelő személyt találjon a múzeum szakmai irányítására. Javaslataira hívta meg a miniszter a már fiatalon hírnevet szerzett művészettörténészt, Térey Gábort, akinek támogatói között olyan külföldi tekintélyek voltak, mint például a berlini képtár kurátora, Hugo von Tschudi.

A fiatal, agilis művészettörténész meglehetősen jó kapcsolatokkal rendelkezett a minisztériumban, amelyeket a múzeum érdekében igyekezett is kihasználni. Szűk baráti köréhez tartozott a művészeti ügyeket irányító osztály vezetője, a vele egykorú és hasonló gondolkodású Koronghi Lippich Elek, aki Wlassics bizalmas embereként és legközvetlenebb művészeti tanácsadójaként felhívta főnöke figyelmét Téreyre. A miniszter nemcsak szakmai feladatokat bízott rá, de az adminisztráció kialakításában is szerepet szánt a fiatal muzeológusnak, ezért magas pozíciót adott neki az 1901-ben újjászervezett Országos Magyar Képzőművészeti Tanácsban. Bár eredetileg a

metszetgyűjtemény kezelésével bízták meg, feladatköre hamarosan kiegészült több, nagy felelősséggel járó vezetői funkcióval is: ő döntött az ajándékként beérkezett műtárgyak elfogadásáról, és a vásárlásoknál ítéletének döntő súlya volt. Ezen felül ő állította össze és adta ki a képtári tudományos katalógusokat, Kammerer akadályoztatása esetén pedig ő látta el a kormánybiztos helyettesítését, irányította az adminisztrációt és a napi ügyeket. Az alapítandó új múzeumot a kormányzat az európai társintézmények színvonalára akarta emelni, ennek érdekében Kammerert Térey és Rauscher Lajos építész társaságában tanulmányútra küldték Európa 25 nagyvárosába. Az út során meglátogattak 65 múzeumot, megvizsgálták ezek architekturális felépítését, a gyűjtemények művészettörténeti értékét és a kiállítások rendszerét, valamint az irányítás belső szervezetét és ügymenetét. Az út során Térey tovább szélesítette ismeretségi körét, ekkor találkozhatott először személyesen is a berlini múzeumi élet legbefolyásosabb vezető alakjával, Wilhelm von Bode tanácsossal, a Königliche Museen képtárának igazgatójával. Párbeszédük három évtizeden keresztül zajlott, leggyakrabban műkincs-vásárlások előkészítése során szolgáltak tanáccsal egymásnak, de egyes festmények szerzőségének megállapítása körül kialakult vitákban is kicserélték véleményüket. Tudományos kérdésekben folytatott beszélgetéseik két hasonló gondolkodású tudós muzeológust állítanak elénk, akik szabadon vitatták meg egymással a művészet és a múzeumszervezés időszerű kérdéseit. Térey kiterjedt levelezést folytatott külföldi kollégáival, korának elismert, tekintélyes tudósaival, sajnos ennek kézzel fogható bizonyítékai csak kevés esetben maradtak fenn. Németországi ismeretségei voltak a legerősebbek, melyek családi kapcsolatai révén Budapestre költözése után is fennmaradtak. A szakma legnevesebb kutatóival, múzeumi és egyetemi vezetőivel, Max von Friedländerrel, Hugo von Tschudival, Carl Justival folytatott levelezést, ugyanígy állandó kapcsolatban állt a művészettörténeti folyóiratok kiadóival is. Rendszeresen publikált a Lipcsében megjelenő Der Cicerone-ban és a Zeitschrift für bildende Kunst-ban, a Kunstchronik-ban, a Kunstchronik und

Kunstmarkt-ban, a berlini Repertorium für Kunstwissenschaft-ban és a Jahrbuch der Königl. preussischen Kunstsammlungen-ben, a Kunst und Künstler-ben, a Münchener Jahrbuch der bildenden Kunst-ban. A németek mellett Térey számos londoni szervezettel és kutatóval érintkezett, többek között a Dürer Society és a Burlington Fine Arts Club vezetőségével, a British Museum tisztviselői közül Campbell Dodgsonnal, Sidney Colvinnal, a National Gallery igazgatóival, Charles Aitkennel és Charles Holmesszal. Hasonlóképpen közeli kapcsolatban volt a középkori itáliai festészet neves kutatójával, Robert Langton-Douglasszal. A legnevesebb korabeli folyóiratok, a Burlington Magazine és a The Studio rendre közölték írásait, ami a magyar kutató elismerésének jele volt. Az angol kollégák mellett kell megemlítenünk Téreynek a korszak legnevesebb itáliai festészet-szakértőjeként nyilvántartott Bernard Berensonnal való szakmai ismeretségét is, amely levelezés útján alakult ki a két tudós között, és a Berenson-házaspár budapesti látogatása után személyes barátsággá is mélyült. Fontos szakmai kapcsolatot jelentett a bécsi Dorotheum szakértőjével, Theodor Frimmellel való barátsága is.

A múzeum személyi állománya 1906-ban mindössze 15 fő volt, Térey mellett művészettörténeti képzettséggel Meller Simon és Wollanka József örök bírtak. Mellert a grafikai gyűjteményben foglalkoztatta Térey, Wollanka a szoborgyűjteményt kezelte. Titkári feladatokat és az adminisztrációt Peregriny János és Rónai János végezték. A múzeum életének első évtizedében az egyes gyűjteményrészek szervezeti különválasztása még nem történt meg. A Régi Képtár osztály-igazgatójaként 1910-ig intézte a grafikai gyűjtemény ügyeit, évente több kiállítást szervezett a sokszorosított műfajok népszerűsítésére. A tárlatokat katalógussal és ismeretterjesztő cikkek publikálásával kísérte. Bár a kortárs külföldi és magyar képtár a megnyitástól önálló volt, a szerzeményezés és a meglévő anyag katalogizálása és kiállításokon való bemutatása, valamint a szoborgyűjtemény és a Történeti Képcsarnok vezetése is Térey feladatai közé tartozott 1914-ig. Sokrétű

munkája az általa továbbfejlesztett hatalmas fényképgyűjtemény kezelését és rendszerezését is felölelte.

A Régi Képtárban, melynek 1904-ben osztályigazgatója lett, az 1896 és 1906 közötti évtizedben nem a szerzeményezés játszotta a főszerepet, hanem a már meglévő műkincsanyag leltárba vétele, tudományos értékelése. A festmények új épületben történő elrendezésének előkészítése hatalmas energiát és türelmes kutatómunkát kívánt Téreytől és munkatársaitól. Az 1906-ban megnyitott épületben a Régi Képtár az első emelet jobb oldali szárnyát foglalta el. Téreynek tíz nagy terem és tizenhat kabinet állt rendelkezésére, hogy a gyűjtemény legjavát, 837 válogatott művet korszakok és iskolák szerinti csoportosításban a nagyközönség és a szakma elé tárja. Térey az 1906-ban megnyílt első állandó kiállítással és az azt kísérő tudományos katalógussal a korabeli német, holland, belga és osztrák múzeumokkal azonos szakmai színvonalon állónak mutatta be a budapesti gyűjteményt. A katalógus termenként kalauzolta végig a látogatót, és miközben minden fontos információt, irodalmi említést és szakmai véleményt közölt az egyes festményekről, a festő rövid életrajzának ismertetésével térben és időben is eligazította az érdeklődő közönséget. Szakmai szempontból nagy erőssége a katalógusnak a szignatúrák és különböző feliratok, valamint a fontosabb darabok reprodukcióinak közlése. Térey e munkája által kezdett párbeszédet a korszakban vezető szerepet játszó nyugat-európai szakmai körökkel a feltörekvő magyar kultúra, és bátran mondhatjuk, a társintézmények képviselői egyenrangú félként tekintettek budapesti kollégájukra.

A gyűjtemény gyarapodása rövidesen megkövetelte az állandó kiállítás folyamatos átrendezéseit. A legnagyobb méretű átszervezésre 1913-ban, a Pálffy-gyűjtemény átvétele miatt került sor, mivel az örökhatározó kívánsága szerint önálló egységként kellett bemutatni azt, így a képtár korábbi, zárt egészként történő elrendezése alaposan megváltozott. A Pálffy-képtár teljes régi anyaga, mintegy 120 festmény a képtár jobb oldali szárnyára került, ezért

újra kellett gondolni a teljes struktúrát. Az átrendezést követően, 1913-ban Térey elkészítette a Pálffy-képtár leíró lajstromát, a következő években pedig előkészítette a képtár teljes anyagának felülvizsgált, az új szerzeményekkel kiegészített katalógus kiadását. Az 1914-ben Berlinben megjelent kötet a képtár bizánci, itáliai, spanyol, portugál és francia mesterektől származó képeit publikálta az összes festmény reprodukcióival, külön mellékletként a szignatúrák és feliratok másolataival. Újdonsága az előző kiadásokhoz képest, hogy a festményeket iskolánként, mesterek szerint betűrendben közölte, kiegészítve az egyes festmények állapotára vonatkozó megjegyzésekkel. A díszes kiállítású második kötetnek a németalföldi, német, osztrák és angol mestereket kellett volna tartalmaznia, de ennek megjelenését a háború megakadályozta, 1916-ban csak az első kötet magyar nyelvű változatát sikerült kiadni Budapesten. A képtár állománya és annak elrendezése a háborút követően változott újra jelentősen. A további gyarapodással és a freskók kiállításával együtt 1125-re nőtt a Régi Képtár anyagának közönség számára látható része. A Pálffy-hagyaték festményeinek iskolánkénti besorolásával újra lehetőség nyílt az egyes stílusok közötti összefüggések megmutatására. Ezzel a megnyitáskor kialakított zárt rendszer nem állhatott ugyan vissza, de egy elfogadhatóbb elrendezés jött létre. Az átrendezett kiállításához 1918-ban egy újabb magyar nyelvű katalógust adott közre a múzeum, a Térey által kiadott utolsó, kiegészített változat pedig 1924-ben jelent meg magyar és angol nyelven.

A muzeológus szakember egyik legfontosabb feladata a rábízott műkincs-vagyon gyarapítása volt. Térey ezen a területen elévülhetetlen érdemeket szerzett a Régi Képtár élén töltött harminc éves működése során. Szakértelem és kapcsolatok – ez a két legfontosabb ismérve a Szépművészeti Múzeum 1900 és 1926 közötti szerzeményezési politikájának. Térey mindkettővel bőségesen rendelkezett, ezért sikerülhetett hivatali ideje alatt több, mint 300 festményt vásárolnia vagy ajándékozás útján szereznie a képtár számára. A vételek és adományok áttekintése során világosan láthatók

a Szépművészeti Múzeum szerzeményezési lehetőségeinek határai. A Térey idejében bekerült festményanyag kétharmad része magyarországi és budapesti gyűjteményekből ered, a fennmaradó egyharmad rész Európa nagy műkereskedelmi központjai, Bécs, Párizs, Amszterdam, Berlin árverező házaiból származik. A beszerzéseket illetően Budapestnek és a magyar piacnak privilegizált helyzete érthető, hiszen a nagyszabású és hatalmas összegeket felemésztő, döntően Olaszországban történt Pulszky-vásárlások után a Régi Képtár gyűjteményének gyarapítására rendelkezésre álló keret az intézmény éves költségvetésének csak töredékét tette ki, így sokkal kevesebb lehetőség adódott a drága külföldi piacokon való vásárlásra, mint itthon. Ebből a szempontból ekkoriban Bécs is hazai piacnak számított, Berlin és a német városok kereskedői pedig alacsonyabb árakat szabtak, mint párizsi és londoni kollégáik. Térey rendszeres külföldi utazásokkal szinte napi kapcsolatot tartott a legnagyobb árverező házakkal, a magángyűjteményeket is jól ismerte, így az árveréseken sikerrel kamatoztathatta a műkereskedőkkel meglévő kiegyensúlyozott szakmai kapcsolatait, melyek révén számos kiemelkedő műtárgyhoz juthatott hozzá a Szépművészeti Múzeum. Olyan külföldi szaktekintélyekkel érintkezett és kötött a múzeum számára előnyös üzleteket, mint a Párizsban élő, magyar származású műkereskedő, François Kleinberger, az ugyancsak párizsi Georges Petit és Manzi-Joyant árverező házak, az amszterdami Jacob Goudstikker, a londoni Paul & Dominic Colnaghi cég, a berlini székhelyű Rudolf Lepke és Eduard Schulte, a müncheniek közül Julius Böhler és Hugo Helbing vagy a korszak legnagyobb amerikai árverező házának tulajdonosa, Sir Joseph Duveen. Nem lehet eléggé hangsúlyozni személyes közbenjárásának jelentőségét, amivel számos kvalitásos darabot sikerült megszereznie a múzeum számára. A háború előtti időszakban néhány esetben lehetősége nyílt részt venni híres európai gyűjtemények árverésén (Somzée, Brüsszel 1904; Königswarter, Berlin 1906; Charles Sedelmeyer, Párizs 1907; Gerhardt Gusztáv, Berlin 1911; Weber, Berlin 1912; Crespi, Párizs 1914), ahonnan rendszerint előnyös áron vásárolt,

hiánypótló darabokkal térhetett haza. Az amszterdami Goudstikkerrel való barátságnak köszönhetően nyílt lehetőség az egykori prágai gyáros, Gustav Hoschek gyűjteményéből árverés előtt jelentős darabokat szerezni. Nem kisebb jelentőségű a párizsi François Kleinberger jóindulata, aki több esetben nyújtott hitelt a múzeumnak egy-egy, a gyűjtemény számára fontos festmény megvásárlásához. E nemes gesztusok mögött természetesen üzleti érzék is dolgozott, de a műkereskedők segítő szándéka nem minden vásárló felé nyilvánult meg.

A Szépművészeti Múzeum életében meghatározó jelentőségű gyarapodási periódus a békeidők utolsó éveire esett. Ekkor egy évtized leforgása alatt, 1904 és 1914 között 270 festménnyel bővült a Képtár anyaga, melynek közelítőleg felét egyetlen jelentős gyűjtemény, gróf Pálffy János fentebb már említett hagyatéka tette ki. Az arisztokrácia más tagjai is hozzájárultak a gyűjtemény gyarapításához, köztük gróf Apponyi Sándor, gróf Széchényi Béla, és az Andrássy család több tagja kifejezetten Térey baráti rábeszélésének engedve ajándékozott a múzeumnak néhány festményt. 1914-ben, a háború kitörésével az általános bizonytalan politikai-gazdasági helyzet hatására megszűntek a múzeum külföldi vásárlási lehetőségei, gyarapodást egyedül a nagylelkű ajándékok által remélhetett az intézmény. A pesti magángyűjtőknek és külföldre menekült honfitársaknak köszönhetően, a Régi Képtár ezekben a nehéz években is értékes képekkel gazdagodott. Térey szavára szívesen adományoztak a pesti nagyiparosok és vállalkozók is, akik a műgyűjtésben a régi nemesség mellett a századfordulótól kezdve egyre nagyobb szerepet játszottak. Az egyik leggazdagabb iparos-család, a Herzog-família, Mór Lipót révén ugyanúgy képviseltette magát az adományozók között, mint a híres műkereskedő- és gyűjtő Nemes Marcell, vagy a kispolgárság szerényebb vagyonú tagjai (Stern Ármin, Glück Frigyes, Enyedi Lukács), akik hazafias kötelességüknek érezték a múzeum gyűjteményének gyarapítását.

Térey Gábor tudományos tevékenységének értékelése – annak mennyisége és sokszínűsége miatt – nehéz feladatot ró a mai kutatóra. Téreyt kezdetben a 15. századi német festészet, Dürer és kora foglalkoztatta, később a 17. századi holland és flamand művészetet választotta szakterületévé. Ezzel párhuzamosan fontosnak tartotta a régi és a kortárs magyar képzőművészet elismertetését is. Ránkmaradt művei közül három, hatalmas gyűjtőmunkát igénylő monográfiája emelkedik ki. Időben a legkorábbi a strasbourgi származású Dürer-tanítvány, *Hans Baldung Grien* életművét bemutató monográfia, amely 1894 és 1900 között jelent meg hat kötetben. Bár mára a Térey által összeállított oeuvre-katalógusba felvett művek száma alaposan megfogyatkozott, vállalkozása saját korában alapvető jelentőségű és eredményes kísérletként értékelhető, egy, az akkori tudomány számára teljesen ismeretlen terület feltérképezésének első lépéseként. Befejezetlenül hagyott vállalkozása a flamand tájfestő, *Jan Siberechts* életművének felkutatása volt. Ez a 17. századi művész viszonylag kevés művet hagyott hátra, festményeit néhány avatott szakember kivételével nem ismerték. Térey festmény-összehasonlító vizsgálatokat folytatott Hollandiában, valamint Németország és Franciaország képtáraiban, tanulmányozta a levéltárakban fennmaradt, Siberechtsre vonatkozó dokumentumokat egy tudományos apparátussal ellátott monográfia számára. Kutatásai eredményeként több, mint hatvan festményét találta meg az elfelejtett interiuer- és tájképfestőnek. Az évek során néhány jellegzetes művét is sikerült megvásárolnia illetve ajándékként megszereznie a Szépművészeti Múzeum számára, az életművet bemutató könyvet azonban nem tudta befejezni. A Jan Siberechtsről szóló kötetet halála után egy belga kollégája, Timon Henricus Fokker állította össze és adta közre a tudós özvegyétől, Térey Edith-től kapott kézirat felhasználásával. Az 1900-as évek elején fogott hozzá egy szintén elfelejtett, magyar származású csendéletfestő, *Bogdány Jakab* műveinek felkutatásához is. Bogdány, aki a 17. század végén Eperjesről került az angol királyi udvarba, jelentős méretű életművet hagyott hátra a szigetországban. A nagy türelmet és

kitartást kívánó anyaggyűjtés során Térey a magyar festő életművének jelentős hányadát különböző angol kastélyokban találta meg, az életére vonatkozó írásos dokumentumokat pedig hollandiai, angliai és francia levéltárakban. Térey a levéltári dokumentumok alapján követni tudta a festmények egy részének útját, és angol vidéki kastélyokban 38 csendéletét azonosította. Minden bizonnyal az ő hatására vásárolt több művet is Bogdánytól Nemes Marcell, amelyeket később a múzeumnak ajándékozott.

Térey irodalmi munkássága a monográfiák, a kiállításokat kísérő vezetők és a képtári katalógusok nagy kitartást és energiát kívánó vállalkozásai mellett kisebb cikkek tömegét foglalja magába. Bátran kijelenthetjük, hogy a szakfolyóiratokban közreadott kutatási eredményektől a napi sajtó ismeretterjesztő cikkeiig minden írása komoly tudományos teljesítmény, kora legmagasabb szellemi színvonalán elkészített dolgozat volt. Térey rövidebb lélegzetű írásai különféle céllal íródtak. Mivel egyik legfontosabb feladatának a Szépművészeti Múzeum festményeinek ismertetését tartotta, ezen írásainak csoportja a legnagyobb. Külföldi lapokban közölte megfigyeléseit, ezzel hívta fel a nemzetközi szakirodalom figyelmét a budapesti múzeum gazdag anyagára. Írt a képtár új szerzeményeiről, Pulszky Károly vásárlásairól, a magángyűjtők adományairól, külföldi aukciókon elért sikereinkről egyaránt. Mint a magyar privátgyűjtemények alapos ismerője, gyakran szentelte írásait ezek bemutatásának, amivel nem titkolt célja az volt, hogy egy-egy értékes festményt ily módon szerezzon meg a múzeum számára. Az Ernst Múzeumban lefolytatott árverezésekről tudósítva sok, a magyar műpiacon felbukkant holland kismester festményére hívta fel a figyelmet. A tudományos cikkek mellett nagy kedvvel írt ismeretterjesztő jellegű beszámolókat a művészet iránt érdeklődő nagyközönség számára a múzeum vásárlásairól, kiállításairól, ismert vagy kevésbé méltányolt művészekről egyaránt. Széles olvasótábort megcélozva ezen írásait a Vasárnapi Ujságban, a Pester Lloydban és a Magyar Szalonban közölte.

Térey szakmai tudását a külföldi kollégák elismerése övezte, ezért nem volt ritka, hogy nagy nemzetközi kiállítások szervező bizottságába hívták meg, vagy az ezekhez kapcsolódó kongresszusokon való részvételre kérték fel. Önéletrajzában ő maga sorolta fel azokat a jelentős nemzetközi kiállításokat, amelyeken tevékeny részt vett, rendezte a magyar anyagot vagy tanulmányával járult hozzá egy korszak művészeti kérdéseinek árnyaltabb megismeréséhez. A nemzetközi kapcsolatok külföldi megbízásokat is hoztak Téreynek, ennek eredményeként 1925-1926 között sikeresen rendezte át a zágrábi Strossmayer Galériát. A magyar muzeológus minden szakmai tapasztalatát megosztotta horvát kollégáival, és nemcsak a műtárgyanyag tudományos felülvizsgálatát végezte el, hanem kiválasztotta a kiállítható festményeket, mestereket határozott meg, elkészítette a rendezési tervet és gyakorlati tanácsokkal szolgált a képtár műszaki korszerűsítéséhez is. Térey munkáját a Szent Száva renddel honorálta a szerb király.

Térey 1923-ban ismerkedett meg a legnagyobb amerikai műkereskedővel, Sir Joseph Duveennel. Szakmai indíttatású viszonyuk a személyes beszélgetések során barátsággá alakult, mely a Szépművészeti Múzeumból nyugalomba vonulni kényszerülő tudós életének utolsó szakaszát tartalommal és elfoglaltsággal töltötte ki. A leghíresebb amerikai műkereskedő Bode és Friedländer után Téreyt is meghívta Amerikába, kérve, hogy tartson előadást a magyar képzőművészeti életről, és ismertesse meg az ottani műgyűjtő köröket a közép- európai művészeti viszonyokkal. A látogatás hosszas előkészítő munka és levelezés után, 1924 telén valósult meg. Duveen nemcsak az út költségeit fedezte, hanem a keleti part leghíresebb köz- és magángyűjteményeinek megtekintését is lehetővé tette Térey számára. Végül nagyrabecsülése jeleként a magyar tudós hazatérésekor egy Jacopo del Casentino-nak tulajdonított korai olasz táblaképet ajándékozott a Szépművészeti Múzeumnak. Az amerikai műkereskedő és a magyar szakember kapcsolatában izgalmas fordulatot hozott 1925 utolsó napjaiban a cseh származású híres bécsi gyűjtő, Eugen Czernin gróf halála. A gróf értékes

műkincsei közül Sir Joseph Duveen meg akarta szerezni Johannes Vermeer van Delft a Festő műtermében című képét, és az üzlet titokban való megkötésével Téreyt bízta meg. A fordultatos ügy Térey fáradozásai ellenére Duveen számára eredménytelenül zárult, mert az osztrák hatóságok nem adtak engedélyt a festmény kiviteléhez.

A nemzetközi szakmai tekintéllyel rendelkező tudóst hazájában nem méltányolták, sőt közvetlen munkatársai részéről irigységet, rágalmazást és igaztalan meghurcoltatást kellett elszenvednie pályája során. 1913-ban, Nemes Marcell képgyűjteményének felértékelése kapcsán a gyűjtővel való összejátszással vádolták meg. Bár a vizsgálat során Téreyt tisztázták, a feljelentés minden bizonnyal hatással volt mellőzésére, amikor a következő évben új igazgatót neveztek ki a Szépművészeti Múzeum élére. Térey ekkortól egyre több múzeumon kívüli munkát vállalt, szakértőként magánszemélyeknek, műkereskedőknek egyaránt adott attesteket, 1918-tól pedig hivatalosan is ő lett Ernst Lajos árverező házának a régikép-szakértője. Ez nem volt ugyan tiltott foglalkozás a múzeumi emberek számára, 1923-ban mégis ennek ürügyén indult újabb támadás ellene. Egyik kollégája és egy ellenérdekelt műkereskedő feljelentették, ezért a minisztérium közgyűjteményeket felügyelő szervezete vizsgálatot indított ellene. A hosszan elnyúló, bonyolult eljárás idejére esett Térey amerikai tanulmányútja, ami újabb indok volt a vele szembeni szigorú fellépésre. A tengerentúlon kivívott elismerést és a hazahozott ajándékokat nem sikerként, hanem súlyosbító körülményként értékelte a vizsgálóbizottság, és 1926 őszén kimondta Téreynek tisztségéből nyugdíjazással való eltávolítását.

Térey Gábor tudományos és múzeumszervező munkája révén a Szépművészeti Múzeum első évtizedeinek meghatározó alakja volt. Reményeim szerint disszertációm megállapításai, és az annak alapjául szolgáló monográfiámban feltárt, eddig ismeretlen iratanyag közlése által árnyaltabb képet alkothatunk a magyar kultúrpolitika fontos korszakáról is.

TARTALOM

KUTATÁSTÖRTÉNET	3
TÉREY GÁBOR, AZ EMBER	
Családi háttér	14
Tanulmányok, családi élet	17
TÉREY GÁBOR, A MUZEOLÓGUS	
Wlassics Gyula és Kammerer Ernő között	23
A grafikai gyűjtemény	32
Modern képek gyűjtése	38
A Szépművészeti Múzeum megnyitása	39
A Régi Képtár állandó kiállításai	41
Gyűjteménygyarapítás 1904–1914	45
Műkereskedelem a század első évtizedeiben	46
Térey és a műkereskedők	53
Árverések	63
Vásárlás magánszemélyektől	81
Adományozók	86
Térey munkássága a többi gyűjteményben	103
Petrovics Elek és Térey kapcsolata	108
1919 eseményei és tanulságai	110
TÉREY GÁBOR, A TUDOMÁNYOS KUTATÓ	
Külföldi szakmai kapcsolatai, levelezések	118
Külföldi reprezentatív kiállítások	120
Nemzetközi konferenciák	129

Tudományos munkák, publikációk	133
TÉREY GÁBOR MÚZEUMON KÍVÜLI SZAKMAI FELADATAI	
Az Ernst Múzeum szakértője	142
A zágrábi Strossmayer Galéria berendezése	145
Az amerikai műkereskedelem és Térey	149
EPILÓGUS	
Egy múzeumi karrier vége	159
FÜGGELÉK	
Térey bibliográfiája	165
Felhasznált irodalom	180